

Bij U is de bron van het leven

Voorganger: Ds. Heleen Weimar
Regenboogkerk Hilversum

Schriftlezing Oude Testament: Genesis 26,18-31

Tweede Schriftlezing: Johannes 4,5-26

Prediking

Het water waarover het vanmorgen gaat, dat heldere, sprankelende water uit de bron, staat voor leven.

Leven in al zijn facetten. Leven dat God ons schenkt.

Het gaat om ons lichamelijk leven. Dat wij ademen en bewegen, onze honger stillen, onze dorst lessen.

Het gaat over ons sociale leven. Dat wij samenleven met anderen. Dat het kan stromen tussen mensen, dat wij ons bewegen naar anderen toe, elkaar kunnen ontmoeten.

En het gaat over eeuwig leven. In de zin van leven met de Eeuwige. Leven voor Gods aangezicht, onder Gods zegen, gedreven door Gods Geest.

Water maakt leven mogelijk. Maar water, levend stromend water staat ook voor het leven zelf, is daar een beeld van. Het leven als stroom van gebeurtenissen en ervaringen, het leven in al zijn beweeglijkheid en bewogenheid.

In beide verhalen die we vanmorgen lazen is er iets verstopt, is er iets verhard. Waardoor het leven niet meer kan stromen.

In het verhaal van Izaäk en de bronnen van zijn vader is de verhouding met de autochtone bewoners van het gebied waar hij is neergestreken verhard. Zij ontzeggen hem toegang tot de waterbronnen en proberen hem zo te verdrijven. Izaäk en zijn familie en kuddes lijden niet alleen fysieke dorst, ze dorsten ook naar recht, het recht op een plek onder de zon.

In het verhaal van de vrouw bij de bron gaat het vooral om verstarde religieuze standpunten, waardoor alles potdicht is komen te zitten. Door haar gesprek met Jezus gaat de Samaritaanse beseffen hoezeer zij *dorst naar God, naar de levende God. Zoals een hinde smacht naar stromend water...* (Psalm 42,2-3)

Allereerst het verhaal uit Genesis. Vader Abraham is gestorven. Izaäk, zijn zoon, heeft zich gevestigd in de Filistijnse stad *Gerar*, (*zwerversgasthuis* betekent die naam) en het gaat hem daar zeer goed. 'Izaäk zaaide in dat land en hij oogstte in hetzelfde jaar honderdvoudig, want de Eeuwige zegende hem. Izaäk groeide, gaandeweg groeiend, tot hij zeer groot werd.' (Gen.26, 12)

Dat wekt de jaloezie op van de Filistijnen die daar wonen. Abimelech, de koning van de Filistijnen, maakt Izaäk duidelijk, dat hij maar beter kan vertrekken. Wat doet Izaäk, die grote, machtig geworden Izaäk? Hij gaat. Hij trekt met zijn kudde een eind verder weg. Daar delft hij de putten op die Abraham destijds gegraven had, maar die de Filistijnen na zijn dood hadden dichtgegooid. En Izaäk geeft aan de putten dezelfde namen als zijn vader ze had gegeven. Izaäks knechten stuiten ook op een nieuwe bron met helder water. Dat wakkert de haat aan van de Filistijnen aan. "Dat water is van ons, zeggen ze, "wegwezen". Wat nu? Izaäk geeft de bron de naam *Esek – kijfhoek; bron van ruzie*. Hij laat de bron voor wat die is en trekt weer verder.

Johannes 4; De vrouw bij de bron,
Catacombe 2-1

Dan graven ze opnieuw een put en ook daarover krijgen ze ruzie. *Sitna – tegenstand; satanswater* noemt Izaäk die put. En hij trekt hij weer verder.

Wat levert hem dit op, behalve dorst en hoon en gezichtsverlies? Het verhaal vertelt, dat het hem vrede oplevert, uiteindelijk. Want als hij tenslotte wéér een put slaat, laten de Filistijnen hem met rust. Nee, sterker nog, koning Abimelek komt nadrukkelijk vrede met hem sluiten.

Ruimten – Rechovot (Rehobot) noemt Izaäk die laatste put. ‘Want’, zei hij, ‘nu heeft de Eeuwige ons ruimte gegeven in dit land’.

En zo vertelt dit verhaal ons over bronnen met drinkwater voor mens en dier, maar ook over een andere bron waaruit Izaäk putten kan. Die bron, dat is zijn vertrouwen in de belofte en de zegen van de Eeuwige God. Die bron, dat is zijn geloof dat die belofte niet alleen zijn vader geldt, maar ook hem. Mét het opdelven van Abrahams putten, graaft hij ook die belofte op en laaft zich aan dat levende water. En dát stelt hem in staat om de strijd uit de weg te gaan, het conflict te mijden, de minste te durven zijn; om uiteindelijk de ruimte van vreedzaam samenleven te bereiken.

Ook het gedeelte uit Johannes begint met een conflict; met bevolkingsgroepen die om vooral religieuze redenen niet met elkaar om kunnen gaan.

Samaria was de middelste provincie van het toenmalige Palestina, ingeklemd tussen het welvarende en orthodoxe Judea in het zuiden en het minder ontwikkelde Galilea ‘van de heidenen’ in het noorden. De bewoners van Samaria vormden een tussengroep te midden van de zogenaamd ‘ongelovigen’ boven hen en de rechtzinnige Judeeërs rond de tempel. De Samaritanen waren geen niet-joden, maar werden toch ook niet als echte Joden erkend. Het godsdienstige conflict tussen de Samaritanen en de Joden dateerde uit de tijd van de bouw van de tweede tempel (ruim 500 jaar voor het begin van de jaartelling). De Samaritanen weigerden eredienst te houden in de tempel van Jeruzalem en hielden het bij hun eigen tempel op de berg Gerizim. De Samaritanen erkenden bovendien alleen de eerste vijf boeken van Mozes en niet de Geschriften en Profeten. Het conflict werd gevoed door vijandelijkheden over en weer. Samaritanen verontreinigden de tempel te Jeruzalem. Joden verwoestten de tempel op de Gerizim. De tweespalt werd onoverbrugbaar. Joden beschouwden Samaritanen als onrein. Samaritanen beschouwden Joden als afvallig. Rechtgelovige Joden spraken niet met Samaritanen en meden hen zoveel mogelijk. Een Jood reisden bij voorkeur niet door Samaria, maar eromheen, langs het Jordaandal, met een grote omweg.

Daar, in dat Samaritaanse land, ontstaat opnieuw ruimte bij een bron. Een oeroude bron. Na de bronnen van Abraham en Izaäk, in Genesis, stuiten we nu op een bron van de volgenden in de rij der generaties. Het gaat om een bron die Jacob, zoon van Izaäk, aan zijn zoon Jozef had gegeven.

Bij die bron zit Jezus, alleen, op het heetst van de dag. Er nadert een Samaritaanse vrouw, die water komt putten. Jezus vraagt haar om drinken.

Dat is dus een ongehoorde breuk met de geldende religieuze en sociale regels. Jezus, een Joodse man, spreekt een Samaritaanse aan. De vrouw reageert verbaasd, maar niet afwijzend. Het gesprek, dat zich dan ontwikkelt, bereikt in korte tijd een hoog spiritueel niveau. Eerst praten ze nog langs elkaar heen. De vrouw begrijpt niet meteen dat Jezus verwijst naar de existentiële en geestelijke dimensie van putten uit een bron. Zij is een praktische vrouw. Maar al gauw vermoedt ze, dat het spreken van Jezus over water dat hij te bieden heeft, van diepe betekenis is.

Wat Jezus zegt, is ook voor ons niet zomaar, direct te begrijpen:

‘Wie het water drinkt dat ik hem geef, zal nooit meer dorst krijgen.

Het water dat ik geef, zal in hem een bron worden waaruit water opwelt dat eeuwig leven geeft.’

Wat is dat water, dat Jezus geeft? Ik denk: het leven dat hij ons voorleeft. Een leven vol vertrouwen op God. Open naar mensen. Vol geloof in het goede in mensen. Hoopvol. Vol bewogenheid om het leed van anderen. Liefdevol. Wijs.

Dit water drinken, dit leven van Jezus eigen proberen te maken, is iets anders dan consumeren.

Als we het drinken, raakt het niet op. Het wordt een bron voor ons eigen leven, die niet opdroogt.

Steeds nieuwe hoop welt daaruit op, steeds nieuwe liefde komt daaruit voort, nieuwe ideeën borrelen op, een onuitputtelijke stroom. Leven vanuit die bron noemt Jezus *eeuwig leven*, leven met de Eeuwige, zoals hij zelf leefde met de Eeuwige, die hij zijn Vader noemde. En dat leven begint nu.

Het bijzondere van het water dat Jezus zegt te geven, is dus dat het niet opraakt.

Maar even bijzonder is dat die bron in ons, in ons zelf, te vinden is, als wij ervan gedronken hebben.

Dat die bron in ons te vinden is, als de stem van ons geweten. Als ons gevoel voor goed en kwaad.

Als de hoop die in ons is. Als ons innerlijk kompas.

En bovendien dat het water uit onze innerlijke bron ook voor anderen kan gaan stromen.

De Samaritaanse vrouw beseft dat Jezus haar iets zeer kostbaars schenken wil. Al begrijpt ze het nog niet helemaal. Maar zij stelt zich daarvoor open. 'Geef mij dat water!' vraagt ze aan Jezus.

Dan zegt Jezus iets opmerkelijks. 'Ga uw man roepen.' Wat is daar de bedoeling van? Zou dat zijn om haar niet in een compromitterende situatie te brengen, een vrouw alleen in gesprek met een man?

Maar dan had Jezus haar sowieso niet moeten aanspreken.

Zou Jezus haar wellicht willen doen ervaren hoe zij zelf voor haar naasten een bron kan worden?

Hoe zij zelf een bron voor anderen kan worden, wanneer zij drinkt van het water dat Jezus haar geeft? Moet ze daarom haar man gaan halen?

Maar de vrouw zegt, dat ze geen man heeft. Jezus' reactie daarop verrast haar in hoge mate. Jezus erkent de waarheid en oprechtheid van haar antwoord. Hij kent ook haar situatie. Dat ze vijf mannen gehad heeft. Een situatie van verdriet misschien. Vijf mannen die gestorven zijn. Of een situatie van mislukking, bij herhaling, vijf mannen die haar met een scheidingsbrief hebben weggestuurd. En dat de degene met wie ze nu is, haar man niet is.

'Wat u zegt is waar,' zegt Jezus haar.

De vrouw voelt zich gekend, ten diepste gekend door Jezus. Niet veroordeeld. Wel erkend in haar oprechtheid. 'U moet wel een profeet zijn!' is haar reactie.

En nu zet zij, uit haarzelf, het gesprek op geloofsniveau voort. Ze benoemt het religieuze conflictpunt tussen Joden en Samaritanen. Het is een open constatering. Haast een vraag. 'U, een profeet, wat vindt u er dan van?' Wie heeft de waarheid in pacht? Degenen die God aanbidden hier op de berg of degenen die God aanbidden ginds in Jeruzalem?

Maar Jezus neemt geen standpunt in, geeft deze of gene geen gelijk. Jezus wijst op een ander soort waarheid. Niet de waarheid van gelijk hebben, maar waarheid in de zin van waarachtigheid, oprechtheid, betrouwbaarheid, authenticiteit. Het soort waarheid dat de vrouw tentoonspreidde, toen ze over haar eigen leven sprak.

Jezus zegt: 'Geloof me, er komt een tijd, en die tijd is nu gekomen, dat wie de Vader echt aanbidt, hem aanbidt in Geest en in waarheid. De Vader zoekt mensen die hem zo aanbidden, want God is Geest, dus wie God aanbidt, moet dat doen in Geest en in waarheid.'

Beide woorden, Geest en waarheid, zijn opnieuw echte 'waterwoorden'! Geest (ruach in het hebreuws) staat voor kracht, geestkracht, die in beweging zet.

Net als de kracht van stromend water. En waarheid, waarachtigheid, wordt weerspiegeld door de doorzichtigheid, het sprankelende van helder water.

God is niet vast te pinnen op heilige bergen en in heilige huizen. Niet te begrijpen, niet vast te pakken. Niet op te sluiten in vastgelegde waarheden.

Maar waar kan God dán gevonden worden? Kán God wel gevonden worden? Het is andersom. God zoekt ons. 'De Vader zoekt mensen die hem aanbidden in Geest en waarheid.' Hoe precies, waar precies, met wie precies, wanneer precies wij bidden doet er eigenlijk niet toe. Het gaat om onze bewogenheid (geestkracht) en onze oprechtheid (waarachtigheid) wanneer wij ons tot God richten als de bron van ons leven. Dan weet God ons te vinden.

Deze woorden van Jezus, over God aanbidden in Geest en waarheid, veroorzaken bij de vrouw een doorbraak van inzicht, er begint iets in haar te stromen. Er is geen dam meer van afwijzing, geen patstelling, geen muur van onbegrip. Maar ruimte, beweging, eerbied, toenadering. Zij is de eerste (in het evangelie naar Johannes) die Jezus dan erkent als de Messias.

En onmiddellijk gaat zij op weg naar haar woonplaats, om haar ontdekking aan haar stadgenoten te vertellen. Door haar verhaal komen veel Samaritanen tot geloof. De waterputster wordt nu zelf een bron van levend water.

Later zal Jezus zeggen op het tempelplein: 'Laat wie dorst heeft bij mij komen en drinken! Stromen van levend water zullen wellen uit het hart van wie in mij gelooft.' (Joh. 7, 37-38)

Twee bronverhalen. Twee verhalen over bronnen van conflict, die veranderen in bronnen van ontmoeting, van erkenning en aanvaarding.

Het is Gods Geest die ons mensen de moed, de kracht geeft om onze verschansingen te verlaten.

Om een eerste stap te zetten, een eerste woord te spreken, een eerste vraag te stellen aan de ander tegenover ons.

De Geest die Jezus bewoog beweegt ook ons om in alle openheid en helderheid, zo helder als sprankelend water, toenadering te zoeken tot elkaar. Waardoor het leven kan gaan stromen.

Amen